

אמר לו השר: לאו!

אמר לו החסיד: ואם היית מחזיר לו, מה היו עושים לך בבית המלך? (1)

אמר לו השר: היו חותכים את ראשי בסיף!

אמר לו החסיד: והלא דברים קל וחומר. ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם, שהיום הוא כאן, ולמחר הוא בקבר, היית חושש כך מעונשו, ולא היית מחזיר שלום בפניו.

אני, שהייתי עומד בתפלה לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים, על אחת כמה וכמה שלא היה לי להפסיק לפניו, ולהחזיר לך שלום!

תנו רבנן: מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך, בא שר אחד ונתן לו שלום. ולא החזיר לו אותו חסיד שלום, המתין לו השר עד שסיים תפלתו.

לאחר שסיים תפלתו, אמר לו השר: ריקא, והלא כתוב בתורתכם [דברים ד ט] "רק השמר לך ושמור נפשך", ועוד כתיב בה [דברים ד טו] "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" (46) ואם כן כשנתתי לך שלום, למה לא החזרת לי שלום, וסכנת את עצמך?! והרי אם הייתי הותך את ראשך בסיף, מי היה תובע את דמך מידי?!

אמר לו אותו חסיד: המתן לי עד שאפייסך בדברים! (47)

וכך פייסו לשר. אמר לו: אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום, וכי היית מחזיר לו שלום?

לג-א

על הנס, והכניס את עצמו לסכנה? ואפילו אם סמך שבזכות התפלה ינצל, מכל מקום לא השיב כלל על שאלת השר. וביאר, שאין דרך השררה להעניש מיד, אלא חוקר תחלה למה עשית כך וכך, ולכן אמר לשר: המתן עד שאפסיק בדברים, וכוונתו, שהרי כן היא דרכך להמתין, וסמכתי על כך שאפייסך, ותבין שלא עשיתי זאת מתוך מרידה, ונמצא שלא עברתי על "ונשמרתם".

והצל"ח הוסיף, שראה אותו חסיד שיש באותו שר מידת ענוה, מכך שהקדים לו שלום, ולכן בטח בו שלא יהרגנו עד שישמע טענותיו [וראה מהרש"א ומג"א קד א, ולהלן לג א הערות 1–2].

1. הגר"א ביאר שהוצרך להקדמת שאלה זו, כדי שלא יתחייב בנפשו על שמסר נפשו למיתה

46. הרמב"ם [רוצח יא ד] נקט שמשמעות פסוקים אלו שמצוה להשמר ולמנוע כל מכשול שיש בו סכנת נפשות. ותמה המנחת חנוך [תקמו] שהרי "השמר לך" נאמר על שכחת התורה, כמבואר באבות [פ"ג ה"י], ו"ונשמרתם" נאמר על עשיית פסל, ואינם עוסקים כלל בסכנת הגוף, ומסוגיין אין להוכיח, כי מה איכפת לך איך פירש השר הגוי הזה את הפסוק, וסיים שיתכן שסמך על מה שדרשה הגמרא [שבועות לו א] מ"השמר לך" שאסור לקלל עצמו [ודבריו הם ביאור דברי המהרש"א].

והגר"י קמנצקי [בהקדמת אמת ליעקב] כתב שבשכחת התורה למדו מ"השמר לך" שמתחייב בנפשו, וכיון שהוזהרו להשמר מכך, מוכח שאסור להסתכן.

47. הט"ז [סו סק"א] תמה, איך סמך אותו חסיד